

BƏDƏN TƏRBIYƏSİ VƏ İDMANIN MÜXTƏLİF SAHƏLƏRİNDƏ İDMAN JURNALİSTİKANIN İXTİSASLAŞDIRILMASI

A.A. Bünyatova

Azərbaycan Dövlət Bədən Tərbiyəsi və İdman Akademiyası
aydan.naghiyeva2019@sport.edu.az, orcid.org/0000-0001-5556-6421

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 09 yanvar 2023

Dərc olunub: 29 mart 2023

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. İdman jurnalistikası jurnalistikanın əhəmiyyətli olan bir neçə qolundan biridir. Jurnalistikanın bu qolu müxtəlif ölkələrdə müəyyən inkişaf yollarından keçərək konkret bir sahə kimi formalaşmışdır. Azərbaycanda da idman jurnalistikası günbəgün inkişaf etməkdədir. Bu sahənin inkişafı üçün son zamanlarda mühüm addımlar atılmış, xüsusi qəzetlər, jurnallar, portallar və s. fəaliyyət göstərməyə başlamışdır. Lakin idman jurnalistikasının xüsusi bir sahə kimi formalaşmasında hələ də müəyyən problemlər mövcuddur.

Açar sözlər: *jurnalistika, media, idman, təhsil.*

İdman jurnalistikası idman mövzularına və yarışlara aid məsələlər haqqında məlumat verən media formasıdır. İdman jurnalistikası 1800-cü illərin əvvəllərində sosial elitəni hədəf almağa başladı və xüsusi idman bölmələri olan qəzetlərlə xəbər biznesinin ayrılmaz hissəsinə çevrildi. Orta və aşağı təbəqə arasında idmanın populyarlığının artması nəşrlərdə idman məzmununun daha çox işıqlandırılmasına səbəb oldu. İdman jurnalistikasının bir çox fərqli formaları var, bunlar oyun-oyun və oyun təkrarlarından tutmuş, idmanda mühüm inkişaf haqqında təhlil və araşdırma jurnalistikasına qədər. Texnologiya və internet əsri idman jurnalistikası məkanını kütləvi şəkildə dəyişdi, çünki o, çap jurnalistikasının daha geniş kateqoriyasının mübarizə apardığı problemlərlə mübarizə aparır, əsasən abunələrin azalması səbəbindən xərcləri ödəyə bilmir. Cari minillikdə

internet bloqçuluğun və tvitlərin yeni formaları idman jurnalistikasının sərhədlərini itələdi.

İdman jurnalistikasının Azərbaycanda inkişaf edərək öz yerini tapması üçün atılan ilk addım "İdman" qəzeti olmuşdur. 1932-ci ildə ilk dəfə "Azərbaycan bədən tərbiyəçisi" ("Fizkulturnik Azerbaydcan") adı altında işıq üzü görmüşdür.

"İdman" qəzetinin keçdiyi yol Azərbaycan idman jurnalistikasının tarixidir. Vaxtilə "İdman" qəzetilə dünya şöhrətli İna Rıskal, Vera Lantratova, Anatoli Banişevski, Tofiq Bəhramov, Ələkbər Məmmədov, İbrahimpaşa Dadaşov və başqa tanınmış idmançılar əməkdaşlıq edib və daimi əlaqə saxlayıblar.

Jurnalistika ümumilikdə kifayət qədər rəqabətli sahədir. Bir idman jurnalistinin əsas vəzifəsi idman dünyasının son xəbərlərini oxuyuculara çatdırmaqdır.

Qəzetlər, radio və televiziya şouları, jurnallar və internet saytları idman hadisələri və komandalar haqqında məzmun hazırlamaq üçün idman jurnalistlərindən istifadə edir.

2017-ci ildə həm idman jurnalistikasının magistr proqramı haqqında, həm də bu sahənin gələcək inkişafı ilə bağlı alınan bir neçə müsbət qərar var idi.

Belə müsahibələrdən biri AFFA yanında Media Komitəsinin sədri, "Futbol+" qəzetinin baş redaktoru Mahir Rüstəmli alınmışdı. O, idman jurnalistikası üzrə magistr ixtisasının açılmasının müsbət hal olduğunu deyib.

Amma o hesab edirdi ki, tədris prosesinə idman jurnalistikasına bələd olan adamlar cəlb olunacağı, kadr seçimi düzgün aparılacağı halda bu sahədə müəyyən irəliləyişlər əldə etmək olar: "İdman jurnalistikasının bəzi spesifik xüsusiyyətləri var ki, ümumi jurnalistika prinsiplərindən bir qədər fərqlənir. İdmandan yazan jurnalist jurnalistikanın qayda-qanunları ilə

yanaşı, idman sahəsinin incəliklərinə də yaxından bələd olmalı, idmançılarla daimi ünsiyyət-də olmalıdır. Sadaladığım bu qeydlərə əməl olunacağı təqdirdə idman jurnalistikası üzrə magistr ixtisasının açılmasının effektiv olacağına inanıram”. [2. Şəymən, İxtisaslaşma idman jurnalistikasının çəkisini, nüfuzunu artıracaq, <https://sherg.az/arxiv/26428> ,2017]

Futbolinfo.az saytının baş redaktoru Vüsal Mahmudov isə demişdi ki, idman jurnalistikası ilə məşğul olan insanların 99 faizi qeyri-ixtisas sahibləridir.

Buna səbəb kimi bu sahədə gəlirin az olmasını göstərmişdir. Məhz bu səbəbdən də təsadüfi adamlar jurnalistika sahəsinə axın edir: "Bu mənada idman jurnalistikası üzrə magistr ixtisasının açılmasının təqdirəlayiq təşəbbüs olduğunu düşünürəm. Amma tələbələr arasında bu sahəyə tələbatın nə dərəcədə qənaətbəxş olduğunu deyə bilmərəm. Hesab edirəm ki, ilk növbədə hazırlanacaq kadr potensialı üçün müvafiq iş yerləri açılmalıdır. Bunun üçün də hər şeyə Azərbaycan mediasındakı mövcud çatışmazlıqları aradan qaldırmaqla başlamaq lazımdır. Jurnalistika təhsilini seçən insanların perspektiv imkanları həddindən artıq zəif olduğu üçün bu sahə öz cəlbediciliyini itirib. İndiki durumda təhsilin səviyyəsini yaxşılaşdırmaqla idman jurnalistikası sahəsindəki çatışmazlıqları aradan qaldırmaq mümkün deyil. Öncə jurnalistikanın əvvəlki hörmətini geri qaytarmaq və daha sonra təhsil sahəsində mütərəqqi addımlar atmaq lazımdır" [1. Şəymən, İxtisaslaşma idman jurnalistikasının çəkisini, nüfuzunu artıracaq, <https://sherg.az/arxiv/26428> ,2017]

Azərbaycan İdman Jurnalistləri Federasiyasının sabiq prezidenti Qabil Mehdiyev idman jurnalistikası haqqında bu sözləri demişdir:

“Müqayisə aparsaq, əminliklə bu sahəni çətinliyinə görə hərbi jurnalistika ilə müqayisə etmək olar. Yəni idman jurnalistikası medianın hərbidən sonra ən çətin sahəsidir. İdman jurnalistikası çox ağır sahədir. Təsadüfi deyil ki, idman jurnalistikasına maraq göstərənlərin əksəriyyəti kişilərdir. Doğrudur, idman jurnalistikası ilə məşğul olan qadınlar da var. Bu maraq onlarda idmana olan sevgilərindən yaranıb. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, idman jurna-

listikası ilə məşğul olan şəxs idmanın bir və ya bir neçə növündən deyil, bütün növlərindən xəbərdar olmalıdır.” [Kənan NOVRUZOV, Şərq qəzeti, № 24 (5119)]

Unikal.org saytının idman jurnalisti İlkin Sultanlı da ölkənin idman mediasında savadlı mütəxəssis çatışmazlığından gileylənmişdi: “Rusiya və Türkiyənin idman mediasına nəzər yetirəndə görürük ki, burada idman sahəsində məşğul olan şəxslər karyeralarını bitirəndən sonra media sahəsinə axın edirlər. Onlar televiziya kanallarında, portallarda aktiv çıxışlar edir, mətbu orqanlarda məqalələri dərc olunur. Jurnalistlər də öz növbəsində onların fikirlərini daha çox işıqlandıraraq keyfiyyətli məhsullar ortaya qoyur. Biz də isə bu situasiya tam fərqlidir. Deyərdim ki, Azərbaycanda hətta təcrübəli idman mütəxəssisləri barmaqla sayıla biləcək qədərdir”. [3. Aynurə PƏNAHQIZI, İdman mətbuatımızda mövcud problemlər, atılmalı olan addımlar, <https://azsport.az/news.php?id=46049,2020>]

Neftçi”nin qapıçısı kimi tanınan Çingiz İsmayılov ixtisaslaşma haqqında öz fikirlərini bildirmişdi:

“İndi idman jurnalistikasında ovaxtkı kimi ixtisaslaşma yoxdur. Mən ömrümdə heç vaxt nə güləşdən, nə də boksdan reportaj aparmışam. Ancaq kollektiv oyunlardan – futbol, voleybol və basketbolu şərh etmişəm. Bu gün təəssüf ki, idman kanallarımızda bir adam həm cüdo, həm də futboldan şərhçilik edir.

Rusiyada iki nəfər veriliş aparır. Biri mütəxəssis, digəri jurnalist olur. Mütəxəssis epizodlara qiymət verirsə, jurnalist oyundakı anları təsvir edir. Azərbaycanda isə iki şərhçi çıxır, növbə ilə danışirlər. Sonra slavyan soyadlarının tələffüzündə çətinlik çəkən şərhçilərimiz var”. [<https://rekord.az/news/idman-jurnalistikasi-kecmisi-indiki-problemleri-ve-umidli-geleceyi-yazi/9177>, 2020]

Bu müsahibələrdə inkişafa mənfi təsir edən amillər haqqında deyilən fikirlər hələ də öz aktuallığını qorumaqdadır.

İdman jurnalistləri müxtəlif mühitlərdə idman hadisələri və komandalar haqqında yazır və xəbər verirlər. Bir idman jurnalisti oyun statistikasını tərtib etmək, məşqçilər və oyunçularla müsahibə vermək və oyun şərtlərini

təklif etmək kimi müxtəlif iş vəzifələrini yerinə yetirir. Bundan əlavə, radio, televiziya, internet və çap kimi bir çox mediada işləyə bilər.

Jurnalistika sahəsində təhsil alarkən yazma, oxuma və tənqidi düşünmə qabiliyyətləri və digər bacarıqlar da öyrənilir.

Daha çox idman komandası analitikadan istifadəyə keçdikcə son on ildə idmanda böyük dəyişikliklər baş verdi. Bu dəyişikliyin əsas səbəbi, oyunda strateji qərarlar qəbul etmək üçün analitikadan istifadənin artan faydası haqqında çoxlu məqalələrin dərc olunmasıdır. Hər idman növü üzrə hər bir nümunə haqqında məlumat toplandığı üçün idman məlumatlarının təhlili də artıb. İdman nəşrləri indi bu komandalardan apardıqları təhlili təfərrüatlı məqalələr dərc etmək üçün statistika və riyaziyyat sahəsində geniş təcrübəyə malik insanları işə götürür. Oyunçu performansının keyfiyyətini öyrənmək üçün yeni ölçülər yaradılmışdır.

Bunlardan əlavə, idman jurnalistikası televiziya və radio yayımı, dijitəl jurnalistika, idman fotojurnalistikası, qəzet olaraq bir neçə yerə bölünür.

İdman jurnalistikası sahəsində peşəkar olmaq üçün jurnalistikayı bilməklə yanaşı, idman sahəsi də dərinlən mənimsənilməlidir.

Peşəkar idman jurnalistinin ərsəyə gəlməsində sadalananların öyrənilməsi zəruridir. Lakin hazırkı dövrdə bu bacarıqların hamısına yiyələnən kadrlar barmaqla sayıla biləcək qədər olduğundan Azərbaycanda idman jurnalistikası sahəsinin formalaşmasında çətinliklər yaranır.

İdman jurnalistikasında ixtisaslaşma hazırda ancaq Azərbaycan Dövlət Bədən tərbiyəsi və İdman Akademiyasında magistratura səviyyəsində aparılır. Ancaq bu ixtisas ingilis dilindədir. Azərbaycanın bu sahədə uğurlu gələcəyinin olması üçün idman jurnalistikasında

təhsilin həmçinin Azərbaycan dilində aparılması mütləqdir.

Bundan əlavə, peşəkar idman jurnalistinin həm idman sahəsində, həm jurnalistika sahəsində lazımi keyfiyyətlərə yiyələnməsi üçün iki il müddətin kifayət etməsi sual altındadır.

Bu səbəbdən də, ingilis dilli ixtisaslaşma ilə yanaşı idman jurnalistikasının Azərbaycan dilində yaradılan bakalavr proqramı bu sahənin gələcək inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. **Musayev S.** *İdman jurnalistikası: Keçmiş, indiki problemləri və ümidli gələcəyi.* <https://rekord.az/news/idman-jurnalistikasi-kecmisi-indiki-problemleri-ve-umidli-geleceyi-yazi/9177>, 2020.
2. *Şəymən, İxtisaslaşma idman jurnalistikasının çəkisini, nüfuzunu artıracaq,* <https://sherg.az/arxiv/26428>, 2017.
3. **Pənahqızı A.** *İdman mətbuatımızda mövcud problemlər, atılmalı olan addımlar.* <https://azsport.az/news.php?id=46049>, 2020.
4. Sports Journalist – Everything You Need To Know, <https://www.nfi.edu/sports-journalist/>.
5. *Indeed Editorial Team, How to become a sports journalist (skills and definition),* <https://uk.indeed.com/career-advice/finding-a-job/how-to-become-sport-journalist>, 2022.
6. **Novruzov K., Mehdiyev Q.** *İdman jurnalistikası çətinliyinə görə yalnız hərbi jurnalistikadan geri qalır.* Məsahibə, Şərq qəzeti, 5 mart 2020-ci il, № 24 (5119).

СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ СПОРТИВНОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ В РАЗЛИЧНЫХ ОБЛАСТЯХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА

А.А. Бунятова

Азербайджанская Государственная Академия Физической Культуры и Спорта
aydan.naghiyeva2019@sport.edu.az, orcid.org/0000-0001-5556-6421

Аннотация. Спортивная журналистика – одна из немногих важных отраслей журналистики. Эта отрасль журналистики сформировалась как специфическая сфера в разных странах, пройдя определенные пути развития. Спортивная журналистика в Азербайджане также развивается день ото дня. В последнее время были предприняты важные шаги для развития этого направления:

начали действовать специальные газеты, журналы, порталы и т.д.. Однако в становлении спортивной журналистики как особого направления все еще существуют определенные проблемы.

Ключевые слова: журналистика, СМИ, спорт, образование.

SPECIALIZATION IN SPORTS JOURNALISM IN VARIOUS FIELDS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

A.A. Bunyatova

Azerbaijan State Academy of Physical Education and Sport
aydan.naghiyeva2019@sport.edu.az, orcid.org/0000-0001-5556-6421

Annotation. Sports journalism is one of the few important branches of journalism. This branch of journalism has been formed as a specific field in different countries through certain development paths. Sports journalism in Azerbaijan is also developing day by day. Recently, important steps have been taken for the deve-

lopment of this field, special newspapers, magazines, portals, etc. has started to operate. However, there are still certain problems in the formation of sports journalism as a special field.

Keywords: journalism, media, sport, education.